

РОЗВИТОК ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВОЇ ПЕДАГОГІКИ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

www.unjju.org/files/jiu_rep_2020_6_english.pdf (дата звернення: 20.01.2022).

5. Morentsova A. V. Enhancement of efficiency of teaching reading scientific and technical texts at higher technical educational institutions. *Актуальные научные исследования в современном мире*. 2020. № 5–7 (61). С. 36–40. [in English].

6. DePalma D. A., O'Mara P. D. Can't Read, Won't Buy – B2C. (30 Jun 2020). URL: <https://insights.csa-research.com/reportaction/305013126/Marketing> (дата звернення: 20.01.2022).

REFERENCES

1. Vetukhova, L. M., Zhovtyak, V. D., Plokhikh, E. V., Samusevich, V. V. & Khvatov, N. K. (2009). Primenenie programm mashinnogo perevoda v informatsionnom obespechenii mezhdunarodnykh kosmicheskikh programm [Application of computer translation programs in information maintenance of International space programs]. XVI International Conference “Crimea 2009”: “Libraries and Information Resources in the Modern World of Science, Culture, Education, and Business”. Ukraine, Crimea, Sudak. [in Russian].

2. Kotenko, V. V. (2020). Perspektivy razvitiya

neyronnogo mashinnogo perevoda v kontekste kontseptsii otkrytogo obrazovaniya [Prospects for development of neural machine translation in the context of the concept of open education]. *Scientific-theoretical journal. Scientific notes of the University. P.F. Leshaft*. Vol. 4 (182), pp. 225–230. [in Russian].

3. Cherchata, L. (2021). Vykorystannia servisiv Google u navchanni inozemnoi movy studentiv nespetsialnykh fakultetiv [Use of Google services in foreign language teaching of students of non-special faculties]. *Youth and market*. Drobych, Vol. 4 (190), pp. 51–56. [in Ukrainian].

4. Lozinskiy, N. (Ed.). (2020). Multilingualism in the United Nations system. Report of the Joint. Inspection Unit. JIU/REP/2020/6. Available at: https://www.unjju.org/sites/www.unjju.org/files/jiu_rep_2020_6_english.pdf (Accessed 20 Jan. 2022).

5. Morentsova, A. V. (2020). Enhancement of efficiency of teaching reading scientific and technical texts at higher technical educational institutions. *Actual scientific research in the modern world*. Vol. 5–7 (61), pp. 36–40. [in English].

6. DePalma, D. A. & O'Mara, P. D. (2020). Can't Read, Won't Buy – B2C. (30 Jun 2020). Available at: <https://insights.csa-research.com/reportaction/305013126/Marketing> (Accessed 20 Jan. 2022). [in English].

Стаття надійшла до редакції 12.01.2022

УДК 37.013:78.087.68](477)(09)

DOI:

Сергій Цюра, викладач циклової комісії
диригентсько-хорових дисциплін та постановки голосу,
КЗ “Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
імені Т. Г. Шевченка Черкаської обласної ради”

РОЗВИТОК ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВОЇ ПЕДАГОГІКИ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

У статті здійснено аналіз проблем диригентсько-хорової педагогіки в сучасній Україні. Застосувавши методи історико-педагогічного аналізу та системного підходу, розглянуто наукові праці провідних дослідників галузі. Висвітлено, що в Україні історично сформувалися гарні традиції хорового мистецтва, проте вимушене дистанційне навчання, відсутність концертної діяльності творчих колективів негативно вплинули на педагогічну результативність, загальмувавши розвиток диригентсько-хорового мистецтва. Узагальнено виклики сьогодення, які стають на заваді успішного розвитку галузі та запропоновано перспективи розв'язання деяких з них.

Ключові слова: диригентсько-хорова педагогіка; хорове мистецтво; підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва; музично-педагогічна освіта; музична освіта.

Лит. 10.

Serhii Tsiura, Lecturer of the Cycle Commission Conducting and Choral Disciplines and Voice Production, Municipal Establishment “Uman Taras Shevchenko Humanitarian and Pedagogical Vocational College, Cherkasy Regional Council”

DEVELOPMENT OF CONDUCTOR AND CHORAL PEDAGOGY IN UKRAINE: CHALLENGES OF TODAY

The article analyzes the problems of conducting and choral pedagogy in modern Ukraine. Applying the methods of historical and pedagogical analysis and a systematic approach, the scientific works of leading researchers in the field are considered. It is highlighted that Ukraine has historically developed good traditions of choral art, but forced distance learning, lack of concert activities of creative groups have negatively affected the pedagogical

effectiveness and slowed down the development of conducting and choral art. It is determined that the formation of professional competencies of the future teacher of music art in the educational process in the discipline of "Choral Conducting" should be carried out in the form of practical individual and group classes. It is proved that an important role in the first stage of training in the field of conducting pedagogy is the acquisition of skills in conducting techniques. It is determined that at the present stage of development of music education the integration of regional schools is deepening, there is an awareness of the national unity of the choral school on the way to its entry into European and world society. It was emphasized that the transition of competitions and festivals to video format had a negative impact on the development of choral art. Analysis of scientific works allows us to state that the realization of the artistic aspect of the future music teacher is the final result of the educational process, but a much more important factor in distance learning is the organization and conduct of practical choir classes. It is highlighted that theatrical performance in the field of choral music, stage adaptation of non-stage musical works is a specific feature of artistic culture of our time. It is determined that in modern conditions the problem of conducting and choral pedagogy is to help future music teachers to master the mechanism of practical implementation of the content of the educational process, taking into account the interests and musical abilities of students, personal creativity. The current challenges that hinder the successful development of the industry are summarized and the prospects for solving some of them are proposed.

Keywords: *conducting and choral pedagogy; choral art; training of future teachers of music art; music and pedagogical education; music education.*

Постановка проблеми. Диригентсько-хорова педагогіка в Україні має гарні мистецькі традиції. Високих рівень виконавської майстерності демонструють представники львівської, одеської, київської, харківської диригентсько-хорових шкіл слухачам всеукраїнських та міжнародних конкурсів і фестивалів. Проте зміни в освітньому процесі підготовки хорового диригента з 12 березня 2020 року: дистанційне навчання, заборона концертних виступів тощо негативно вплинули на педагогічну результативність та загальмували розвиток диригентсько-хорового мистецтва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для ґрунтовного вивчення вказаної проблеми проаналізуємо джерела та рекомендації Міністерства освіти і науки України, де розглядався напрям музичної освіти диригентсько-хорова педагогіка. Аналіз наукових праць дослідників хорового мистецтва (С. Іригіна [2], І. Заболотний [3], Л. Костенко [5], А. Мартинюк [6], Н. Філіпчук [7], І. Цюряк [9], Л. Шумська [10], Л. Ярошевська [11] та ін.) уможливило констатувати, що виклики сьогодення у галузі диригентсько-хорової педагогіки досліджені не достатньо.

Метою пропонованої статті є аналіз сучасного стану розвитку диригентсько-хорової педагогіки.

Виклад основного матеріалу. Диригентсько-хорова педагогіка в Україні має гарне підґрунтя. Найбільша пісенно-фольклорна спадщина серед європейських країн спонукає педагогів та мистецьких діячів пильно стежити за збереженням культурних традицій, підтримувати високий виконавський рівень хорового мистецтва.

Цінними на початку ХХІ ст. залишаються поради знаних музикантів. Зокрема, "М. Леонтович припускав, що розвитку музичного слуху сприяють такі чинники:

- студіювання пісень напам'ять;
- виконання ритмічних вправ без нот;
- слухові мелодійні вправи;
- запис ритмічного диктанту;
- спів ритмічних зразків спів мелодій з аркуша;
- запис нескладних мелодійних диктантів" [6, 168].

З наведених позицій помітно, що виховання майбутнього вчителя музики перебуває в обов'язковому практичному полі діяльності. І Заболотний справедливо відзначає, що "мистецько-освітній феномен належить до практичного засвоєння студентом знань про хорове мистецтво і культуру як духовну сферу, що в подальшому впливає на адаптацію її в культурному просторі та дає можливість стати суб'єктом його творення" [2, 49]. На думку дослідника: "формування професійних компетентностей майбутнього вчителя музичного мистецтва у навчальному процесі з фахової дисципліни Хорове диригування має здійснюватися у формі практичних індивідуальних і групових занять, що зумовлено основними принципами і традиціями вітчизняної музично-педагогічної школи" [2, 50]. Таким чином, очевидно, що форма здобуття освіти має бути очною.

Початковий період навчання у сфері музичної педагогіки, зокрема хорового мистецтва охоплює розвиток базових навичок мануальної техніки. І Заболотний вважає, що "важливу роль на першому етапі навчання в галузі диригентської педагогіки, як зауважують відомі педагогіди-диригенти, є набування навичок з техніки диригування: відпрацювання пластичних, ціленаправлених диригентських жестів на основі координації рухів плеча, передпліччя, кисті, розвитку міміки лиця; вміння оптимально координувати емоціональні і раціональні фактори у розкритті художніх образів та розвинути асоціації

як необхідний компонент для художнього виконання твору та встановлення контакту з уявним хором” [2, 50].

Проте крім мануальної техніки, “важливим аспектом диригентсько-хорової педагогіки як мистецько-освітнього феномена є формування духовного світогляду студентів навчальних закладів, де здійснюють підготовку майбутніх фахівців за спеціальними педагогічними дисциплінами, а саме: Хорове диригування, Хорознавство, Хоровий клас та ін.” [2, 49].

На перегляд змісту підготовки майбутніх фахівців фокусує увагу Л. Шумська: “оновлення освітньої парадигми вищої школи, її переформатування у напрямку компетентнісно-зорієнтованої підготовки професіоналів високого кваліфікаційного рівня не може оминати і сферу фахової підготовки хорових диригентів, тому пропонуємо до впровадження у царині навчання хорових диригентів спеціальну технологію формування фахових компетентностей на основі системно-інтегративного підходу” [9, 23].

Зміна вектору освітнього процесу, як зазначає дослідниця, забезпечить високу конкурентоздатність майбутніх фахівців музично-педагогічної сфери: “системно-інтегративний підхід виступає як технологія формування фахових компетентностей хорових диригентів і являє собою системні новоутворення, які складають сутність професійного образу випускника бакалаврату, його мислення та індивідуального творчо-педагогічного стилю; у результаті дотримання засад системно інтегративного підходу в процесі диригентсько-хорової підготовки, майбутній хоровий диригент – випускник бакалаврату має демонструвати здатність розв’язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у галузі хормейстерської та диригентсько-педагогічної діяльності, що передбачає застосування системи інтегрованих художньо-естетичних знань з історії національного та світового хорового мистецтва, хорового диригування, хорового класу, теорії музики, музичної педагогіки та виконавства та характеризується комплексністю та невизначеністю умов” [9, 27].

Проблему інтеграції педагогічного досвіду справедливо виокремив А. Мартинюк: “на сучасному етапі поглиблюється інтеграція регіональних шкіл, відбувається усвідомлення національної єдності диригентсько-хорової школи на шляху її входження до європейського та світового товариства, створення художніх та педагогічних цінностей нового змістовного наповнення; в мистецьких та педагогічних

навчальних закладах, театральних-концертних установах, товариствах, творчих спілках здійснює діяльність зі створення, привласнення, поширення мистецько-педагогічних цінностей школи велика плеяда хорових диригентів та науковців, представників різних поколінь, що утворює складну амбівалентну цілісність національної школи” [5, 392].

Тенденції 2020 та 2021 р. різко змінили вектор розвитку диригентсько-хорової педагогіки. Обов’язкове впровадження дистанційного навчання у закладах освіти, відсутність повноцінної концертної діяльності, перехід конкурсів та фестивалів у відеоформат негативно відбилося на розвитку хорового мистецтва.

Переваги дистанційного навчання та використання ІКТ в освітньому процесі майбутніх фахівців висвітлила І. Цюряк: “з комп’ютером практично зникає недоступність будь-яких матеріалів: книг, статей, нот, аудіо- та відеозаписів; сьогодні до послуг навчального процесу електронні бібліотеки (в тому числі нотні), аудіо- та відеотеки в Інтернеті, сканери та принтери, програми, що конвертують інформацію тощо; немає проблем із записом аудіо- та відеоматеріалу, оцифруванням аналогових зразків (вінілових платівок, магнітних касет), копіюванням на диск будь-яких звукових і відеопроектів; електронна пошта й мережеві контакти (форуми, чати, блоги та ін.) дозволяють спілкуватися зі світом, не кажучи вже про те, що багато викладачів сьогодні завдяки електронній пошті консультують, навчають, контролюють дипломні та курсові роботи, завдання заочників, дисертаційні тексти; це – дистанційне навчання в дії” [8, 145].

Основний недолік дистанційної підготовки чітко сформував А. Коваленко: “гіпотетично можна уявити, що в усіх учасників освітнього процесу є якісний комп’ютер, вебкамера, мікрофон та високошвидкісний інтернет для спілкування в режимі реального часу; проте постає питання: як бути з набуттям навичок концертної діяльності?” [3, 27].

Проте реалізація артистичного аспекту майбутнього вчителя музики є фінальним результатом освітнього процесу. Значно важливішим чинником дистанційного навчання вважаємо організацію та проведення практичних занять з хору. На думку Л. Костенко та Л. Шумської: “диригентсько-хорова діяльність містить в своїй основі комунікативний процес, спрямований на передачу семантичної інформації, що міститься в хоровому творі і зашифрована за допомогою знакової системи хорової фактури та мануальних

прийомів, від композитора до слухачів; посередником у процесі передачі інформації є диригент-інтерпретатор та керований ним хоровий колектив, який, у свою чергу, шляхом “прочитання” мови диригентських жестів, здійснює “дешифрування” фактурної тканини, її звуко-висотне та вокально-темброве озвучення – своєрідну мануальну екстраполяцію контексту хорової текстури в форму акустичної матерії, вокально-кolorистичних образів” [4, 74].

Дистанційна форма навчання стала на заваді розвитку такого напрямку диригентсько-хорової педагогіки, як хоровий театр. Як зазначає С. Іригіна, “театральна та педагогічна діяльність, будучи близькими по змістовному (комунікативному) та інструментальному (особистість творця і його психофізіологічна природа як інструмент впливу) ознаками, мають ряд загальних процесуальних характеристик, які підтверджують наявність подібності в діяльності педагога і актора; виходячи з цього, цілком логічним видається використання театральної педагогіки в диригентсько-хоровій підготовці майбутніх педагогів-хормейстерів” [1, 67]. Таке твердження дослідниці є справедливим щодо оновленого змісту диригентсько-хорової педагогіки. Розвиток шоу програм фокусує на собі увагу підрастаючого покоління, тому зміна сценічної парадигми є основою успішного розвитку галузі. Погоджуємося з думкою дослідниці, що “театралізація у сфері хорової музики, сценічна адаптація несценічних музичних творів є специфічною рисою художньої культури нашого часу” [1, 68].

Зміст більшості сучасних освітніх програм в Україні спрямовано на студентоцентризм. Розвиток індивідуальних здібностей та нахилів здобувачів освіти – це основа освітнього процесу. Диригентське мистецтво не є винятком. І. Заболотний вважає, що “в сучасних умовах проблема диригентсько-хорової педагогіки полягає в тому, щоб допомогти майбутньому вчителю музики засвоїти механізм практичної реалізації змісту навчального процесу з урахуванням інтересів та музичних здібностей учнів, особистої творчої індивідуальності” [2, 49]. Погоджуємося з думкою дослідника та зазначимо, що, крім фахових компетентностей, важливу роль у конкурентоздатності випускника відіграють здібності менеджера та лідера.

Такий підхід вважає базовим О. Прокулевич “диригент передовсім повинен бути лідером, тобто особистістю, яка здатна безупинно розвиватися; важливу роль у становленні лідера відіграє генетика, близьке оточення; упродовж життя особистість трансформують значущі та важливі

події, а випробування – загартовують; критично важливими є освіта та набуття необхідних навичок і кваліфікації; лідер повинен бути сміливим, рішучим, досвідченим, вміти керувати власними емоціями, а також добре відчувати емоції інших, що дуже важливо для творчої діяльності; тому лідерство, креативний підхід, почуття гумору, емпатія, мудрість – необхідні структурні одиниці успішного керівника творчим колективом” [7, 317].

Починаючи з 2020 р., здобувачів освіти та педагогічний колектив турбує зміна вектору розвитку суспільства, переключення його уваги у віртуальну реальність. Таким чином з’являється проблема мотивації у роботі учасників освітнього процесу. На думку Л. Ярошевської: “педагогічними умовами означеного процесу визначено: забезпечення мотиваційної спрямованості фахової підготовки майбутніх учителів музики; стимулювання студентів до оволодіння та використання емоційних впливів, спрямованих на творче колективне музикування; актуалізація творчої активності студентів на всіх етапах диригентсько-хорової діяльності” [10, 151].

Узагальнюючи проведений аналіз сучасних досліджень музичного мистецтва та спостереження у сфері практичної діяльності, можна стверджувати, що у напрямі диригентсько-хорової педагогіки з’явилися виклики які варто вирішувати спільними зусиллями:

- відсутність балансу між використанням сучасних методичних досягнень хорового мистецтва та традиційної музично-педагогічної освіти;
- практичне поле діяльності митців опинилося під загрозою дистанційної форми навчання та нахилу уваги суспільства до віртуального життя;
- необхідність формування фахових компетентностей здобувачів освіти на основі системно-інтегративного підходу;
- важливість усвідомлення національної єдності диригентсько-хорової школи на шляху її входження до європейського та світового товариства;
- поліпшення якості комп’ютерної техніки в усіх учасників освітнього процесу;
- набуття навичок концертної діяльності в умовах ізоляції;
- розвиток комунікативного процесу як основи диригентсько-хорової педагогіки;
- гальмування прогресії хорового театру як сучасного напрямку музично-педагогічної освіти;
- формування духовного світогляду та лідерських якостей студентів у творчих осередках сьогодення;
- проблема мотивації студентів в умовах дистанційного навчання.

Таким чином, спостерігаємо значну кількість викликів у галузі диригентсько-хорової педагогіки. Спробуємо визначити перспективи розв'язання деяких з них:

1) оновити стан комп'ютерної техніки всіх учасників освітнього процесу (вебкамера, мікрофон тощо) для можливості якісного проведення онлайн занять;

2) репетиції дисципліни “Хоровий клас” в умовах дистанційного навчання проводити виключно з поділом на партії;

3) для набуття навичок концертної діяльності диригентів організувати концерти без глядачів з відеофіксацією (з обов'язковим дотриманням дистанції артистами хору);

4) увести до навчальних планів дисципліни для розвитку затребуваних навичок на сучасному ринку праці “Музичний менеджмент” та “Основи розвитку лідерських якостей”.

Залишаються нерозв'язаними проблеми організації роботи церковного хору та військових ансамблів за участю хору в умовах пандемії. Це стосується випускників галузі музично-педагогічної освіти, проте знижує мотивацію здобувачів освіти зазначеного напрямку.

Висновки. Упродовж двох років (станом на 01.02.2022 р.) змінилися методи роботи в музично-педагогічній освіті. Такий напрям зазначеної галузі, як диригентсько-хорова педагогіка, зазнав значних змін в освітньому процесі підготовки майбутніх фахівців та в реалізації їх випускників. Необхідність пошуку нових форм роботи підштовхнула здобувачів освіти до поліпшення якості комп'ютерної техніки, завдяки якій стало можливим відновлення практичних занять з фахових дисциплін. Проте залишаються нерозв'язаними проблеми, пов'язані з концертною діяльністю творчих колективів та набуттям артистичних навичок майбутніх фахівців.

Перспективи подальших наукових розвідок убачаємо в дослідженні інноваційних методів підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва до концертної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Іригіна С. О. Театральна педагогіка як мистецько-педагогічна проблема у системі диригентсько-хорової підготовки майбутніх учителів-музикантів. *Наукові записки. Серія: педагогічні науки*. Кропивницький, 2017, Вип. 157. С. 65–70.
2. Заболотний І. Диригентсько-хорова педагогіка як мистецько-освітній феномен. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: педагогіка*. Тернопіль, 2020, Вип. 1 (2020). С. 47–53.
3. Коваленко А. С. Організація концертних заходів гітаристів в умовах дистанційного навчання. *Збірник*

наукових праць Уманського державного педагогічного університету. Умань, 2020. Вип. 4. С. 26–31.

4. Костенко Л. В., Шумська Л. Ю. Методика викладання хорового диригування : навч. посіб. для магістрантів закладів вищої освіти. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2019. 145 с.

5. Мартинюк А. К. Теорія і практика диригентсько-хорової школи в Україні ХХ – початку ХХІ століття: дис. ... д-ра пед. наук. Переяслав, 2021. 490 с.

6. Філіпчук Н. О., Грищенко Ю. В., Котирло Т. В. Розвиток професійного досвіду педагогів-музикантів у вищих навчальних закладах України (ХVIII – ХХ ст.): монографія / за ред. Г.І. Сотської, С.В. Коновець. Київ, 2016. 238 с.

7. Хорове мистецтво України та його подвижники : матеріали VI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Дрогобич, 19 – 20 жовтня 2017 року) / Редкол. : І. Л. Бермес, В. В. Полюга. Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ ДДПУ ім. І. Франка, 2017. 358 с.

8. Цюряк І. О. Новітні технології навчання в диригентській підготовці майбутнього вчителя музики. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Серія: Психолого-педагогічні науки*. 2013. № 1. С. 144–147.

9. Шумська Л. Ю. Технологія розвитку фахових компетентностей майбутніх диригентів хору: системно-інтегративний підхід. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. Випуск 4 (133). Одеса, 2020. С. 22–29.

10. Ярошевська Л. В. Методика диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музики на основі традицій одеської хорової школи: дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2017. 195 с.

REFERENCES

1. Iryghina, S. O. (2017). Teatraljna pedagoghika jak mystecjko-pedagoghichna problema u systemi dyryghentsjko-khorovoji pidghotovky majbutnikh uchyteliv-muzykantiv [Theater pedagogy as an artistic and pedagogical problem in the system of conducting and choral training of future music teachers]. *Proceedings. Series: pedagogical sciences*. Kropyvnytskyi, vol. 157, pp. 65–70. [in Ukrainian].
2. Zabolotnyj, I. (2020). Dyryghentsjko-khorova pedagoghika jak mystecjko-osvitnij fenomen [Conducting and choral pedagogy as an artistic and educational phenomenon]. *Scientific notes of Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatiuk*. Ternopil, vol. 1, pp. 47–53. [in Ukrainian].
3. Kovalenko, A. S. (2020). Orghanizacija koncertnykh zakhodiv ghitarystiv v umovakh dystancijnogho navchannja [Organization of concert events for guitarists in distance learning]. *Collection of scientific works of Uman State Pedagogical University*. Uman, vol. 4. pp. 26–31. [in Ukrainian].
4. Kostenko, L. V. & Shumsjka, L. Ju. (2019). Metodyka vykladannja khorovogho dyryghuvannja : navch. posib. dlja maghistrantiv zakladiv vyshhoji osvity [Methods of teaching choral conducting: textbook. way. for undergraduates of higher education institutions]. Nizhyn, 145 p. [in Ukrainian].

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ Й МЕТОДИЧНІ УМОВИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ УЧНІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

5. Martynjuk, A. K. (2021). Teorija i praktyka dyryghentsjko-khorovoji shkoly v Ukraini XX pochatku XXI stolittja [Theory and practice of conducting and choral school in Ukraine of the XX beginning of the XXI century]. *Doctor's thesis*. Perejaslav, 490 p. [in Ukrainian].
6. Grishchenko, Y., Kotyrla, T. & Filipchuk, N. (2016). Rozvytok profesijnogho dosvidu pedagoghiv-muzykantiv u vyshhykh navchaljnykh zakladakh Ukrainy (XVIII–XX st.) [Development of professional experience of teachers-musicians in higher educational establishments of Ukraine (XVIII–XX centuries)]. G. Sotska, S. Konovets (Eds.). Kyiv, 238 p. [in Ukrainian].
7. Khorove mystectvo Ukrainy ta jogho podvyzhycky [Choral art of Ukraine and its devotees]. *Proceedings of the 6rd International Scientific and Practical Online-Conference* (Drohobych, October 19–20, 2017) / Eds. Bermes, I. L., Polyuga, V. V., 358 p. [in Ukrainian].
8. Cjurjak, I. O. (2013). Novitni tekhnologhiji navchannja v dyryghentsjkij pidghotovci majbutnjogho vchytelja muzyky [The newest technologies of training in conducting training of the future teacher of music]. *Scientific notes of NDU named after M. Gogol. Series: Psychological and pedagogical sciences*. No. 1, pp. 144–147. [in Ukrainian].
9. Shumsjka, L. Ju. (2020). Tekhnologhija rozvytku fakhovykh kompetentnostej majbutnikh dyryghentiv khoru: systemno-integhratyvnyj pidkhid [Technology of development of professional competencies of future choir conductors: system-integrative approach]. *Scientific Bulletin of the South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushinsky*. Odessa, vol. 4 (133), pp. 22–29. [in Ukrainian].
10. Jaroshevsjka, L. V. (2017). Metodyka dyryghentsjko-khorovoji pidghotovky majbutnjogho vchytelja muzyky na osnovi tradycij odesjkoi khorovoji shkoly [Methods of conducting and choral training of the future music teacher on the basis of traditions of the Odessa choral school]. *Candidate's thesis*. Kyiv, 195 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 21.01.2022

УДК 376.36

DOI:

**Оксана Трухан, асистент кафедри англійської філології
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника**

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ Й МЕТОДИЧНІ УМОВИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ УЧНІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Стаття присвячена актуальній проблемі сучасної української системи освіти та педагогічної науки – навчанню учнів з особливими освітніми потребами (ООП). Проаналізовано психолого-педагогічні й методичні умови навчання іноземної мови учнів з обмеженими можливостями здоров'я. Виокремлено когнітивні (особливості інтелектуальної діяльності, рівень володіння дітьми іноземною мовою, стратегіями вивчення мови тощо) та емоційні (ставлення до іноземної мови, мотивація вивчення, мовні бар'єри тощо) особливості учнів з ООП, які доцільно розглядати комплексно. Зроблено висновок про те, що для таких учнів потрібно розробити адаптивну навчальну програму, це забезпечить індивідуальний підхід, вибудує особисту освітню траєкторію вивчення школярами іноземної мови.

Ключові слова: учні з особливими освітніми потребами; діти з обмеженими можливостями здоров'я; іноземна мова; методичні та психолого-педагогічні умови навчання іноземної мови; комунікативний підхід.

Лім. 13.

**Oksana Trukhan, Assistant of the English Philology Department,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University**

PSYCHOLOGICAL, PEDAGOGICAL AND METHODOLOGICAL CONDITIONS OF FOREIGN LANGUAGE TEACHING FOR STUDENTS WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS

The article considers topical issues of the modern Ukrainian system of education and pedagogical science – the education of students with special educational needs (SEN). Psychological, pedagogical and methodological conditions for teaching a foreign language to students with disabilities are analyzed. It is concluded that approaches to teaching foreign languages to students with SEN are still controversial, and students with SEN need special attention from a foreign language teacher. A foreign language teacher should master specially developed approaches to education of children with SEN, knowledge of psychological, pedagogical and methodological conditions to teach foreign language to such students, etc. The article also considers cognitive (features of intellectual activity, level of children's foreign language skills, language learning strategies, etc.) and emotional (attitude to a foreign language, motivation to learn, language barriers, etc.) features of students with SEN, which should be learnt in close interconditionality and interdependence. It is emphasized that the education of students with disabilities in inclusive education should be focused on the formation of communicative competence, mastering a foreign language means of communication. The teacher should use a comprehensive approach to the development of speech of